

Måndagen den 14 april

Kl. 11.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

§ 1 Meddelande om interpellationssvar

1979/80:160 om kommuns rätt att anordna lokal folkomröstning

*Om läskedrycks-
beskattningen*

Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Stina Andersson har i interpellation 160 för det första frågat mig om jag är beredd att redovisa min tolkning av kommunallagens intentioner vad gäller kommunernas rätt och möjligheter att anordna lokala folkomröstningar som ett led i en beredning av en kommunalpolitisk fråga och för det andra på vilket sätt tillämpningen av kommunallagens bestämmelser vad gäller kommunernas rätt att ordna lokala folkomröstningar enligt min mening kan följas upp.

Avsikten var att interpellationen skulle ha besvarats i dag. Stina Andersson har emellertid blivit förhindrad att i dag ta emot svaret. Jag kan därför inte besvara interpellationen inom föreskriven tid. Vi har nu kommit överens om att jag skall besvara interpellationen den 18 april.

§ 2 Om läskedrycksbeskattningen

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO erhöll ordet för att besvara *Thure Jadestigs* (s) den 29 februari anmälda interpellation, 1979/80:158, och anförde:

Herr talman! I en interpellation om läskedrycksbeskattningen har Thure Jadestig ställt följande frågor till mig:

1. När avser regeringen att avlämna det av riksdagen beställda förslaget om läskedrycksbeskattningen?
2. I vilken mån kommer departementet att beakta läskedryckernas alkoholpolitiska betydelse vid utarbetandet av det av riksdagen beställda förslaget?
3. Avser budgetministern att också ta med lättölet i förslaget?
4. Vilken betydelse för departementets bedömning tillmäter man branschens svåra situation?

Mot bakgrund av tidigare uttalanden i propositioner, utskottsbetänkanden och beslut i riksdagen pågår f. n. inom budgetdepartementet en översyn av dryckesbeskattningens inriktning och utformning. De aspekter på dryckesbeskattningen som Thure Jadestig tagit upp i sin interpellation kommer att ingå i denna översyn liksom även andra med dryckesbeskattningen sammanhängande frågor. Jag kan inte i dag säga när detta arbete kan

Måndagen den
14 april 1980

*Om läskedrycks-
beskattningen*

slutföras och när ett ställningstagande till dessa frågor skall kunna redovisas för riksdagen.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet och budgetministern för svaret på min interpellation. Jag hade inte väntat mig något långt och ingående svar utan mera upplysande information. Ett kort svar kan vara väl så informativt som ett långt. Men det svar som jag nu har fått måste jag tyvärr karakterisera som enbart kort.

Sedan riksdagen fattade beslutet att ge statsrådet i uppdrag att snarast återkomma med förslag rörande läskedrycksbeskattningen har ytterligare fakta kommit fram, och flera tunga instanser har yttrat sig i frågan. Jag begär inte att budgetministern skall uttala sig om skattetekniska problem eller ge ett svar på frågan om det rent praktiska genomförandet av reformen. Men det borde enligt min mening ha funnits skäl för budgetministern att ge några synpunkter på de fyra frågor som jag har ställt.

Jag är medveten om att det på detta område pågår ett arbete i statsrådets departement. Jag är också medveten om att samordningsfrågorna numera är ganska krångliga och besvärliga inom regeringens kansli. Det kan naturligtvis förklara statsrådets försiktiga hållning. Men jag borde ändå ha kunnat få några fler synpunkter på mina frågor.

Den första frågan, inom vilken tidrymd – i vår eller i höst – som vi har att förvänta att ett förslag läggs på riksdagens bord, borde det gå att ge ett ganska rakt svar på. Fråga 3, om lättölet kommer med i bedömningen, är likartad. Frågorna 2 och 4 rör mera färdriktningen. Departementets målsättning borde i detta läge vara fastlagd – det finns ju många skäl som talar för beskattningens borttagande.

Det är några år sedan min riksdagskollega Evert Svensson och jag här i riksdagen motionerade om läskedrycksbeskattningen, och sedan dess har många hävdad samma krav. Låt mig förutom skatteutskottet och riksdagen få nämna några myndigheter.

För det första har socialstyrelsens alkoholpolitiska nämnd framställt förslag om att skatterna på både läsk och lättöl skall slopas. Man anför alkoholpolitiska skäl. Nämndens kompetens och dess folkrörelseanknytning behöver inte ifrågasättas när det gäller dess önskemål om åtgärder.

För det andra har Stockholms kommuns alkoholpolitiska utredning utifrån det akuta läge som föreligger vad gäller ungdomens alkoholvanor i storstaden föreslagit att skatterna skall prövas.

För det tredje har också det statliga Brygginvest – som ligger under budgetdepartementet – föreslagit ett borttagande av skatterna såsom en förutsättning för att bryggeribranschens struktur skall kunna anpassas bl. a. till sysselsättningspolitiska målsättningar.

Man skulle också kunna säga att bryggeribranschen länge har krävt en reform på detta område och att kravet har skärpts än mer när produktionskapaciteten inte längre står i relation till efterfrågan. Den efterfrågan är bl. a. beroende av ett beslut som jag själv har varit med om att fatta här i riksdagen.

nämnligen beslutet om mellanölsförbud. Staten har ett ansvar för den situationen, menar branschen.

Även från den fackliga sidan, inte minst från Livsmedelsarbetareförbundets sida, har man skärpt kravet på att skatten skall slopas. Det gör de anställda i branschen med rätta, med hänsyn till den oro de känner för sina jobb.

Enligt mitt förmenande finns det tre mycket starka skäl för ett slopande av läskedrycksskatten:

Det är för det första det alkoholpolitiska skälet. Där om talar vi tillräckligt mycket i samhällsdebatten i dag.

Det andra skälet är det näringspolitiska. Det väger minst lika tungt, mot bakgrund av bryggeribranschens strukturella kris, småbryggeriernas akuta läge och den sysselsättningspolitiska situationen i de mindre orter där dessa bryggerier är belägna.

Men det finns ett tredje skäl, som kanske har kommit bort i den allmänna debatten, och det är det konkurrensjälmikhetsmässiga skälet. Likartade och identiska produkter behandlas olika, vilket drabbar en bransch och gynnar andra.

Jag skall inte så mycket beröra de alkoholpolitiska skälen, men det finns anledning att betona åtminstone ungdomarnas alkoholvanor, som i dag står i blickpunkten för vår uppmärksamhet. I dagarna sätter regeringen i gång en stor kampanj. Vi skall inte glömma att den attitydpåverkan som nu pågår måste följas av ett erbjudande av alternativ, för att kampanjen skall lyckas. Vi kan inte tro att vi kan ta bort ett invariant beteende utan att erbjuda någonting annat. Vi måste visa att vi förstår ungdomarnas situation och att vi verkligen vill ge dem någonting konstruktivt i stället. Vi får inte schabbla bort det gensvar som finns hos ungdomen genom att själva framstå som fanatiker och önsketänkare.

Vad vet vi om ungdomen? Alkoholkonsumtionen är utbredd, och en hög andel ungdomar dricker mycket och ofta. Ungdomens vanor är en spegling av de vuxnas. Men det som är intressant är att utvecklingstendenserna inte är likadana. 1978 minskade de vuxnas konsumtion, men de ungas ökade. Under 1979 var förhållandet det motsatta. Aktiviteter för ungdomar måste därför följas av en anpassning till ungdomarnas synsätt och inte till hur vi vuxna tycker och tänker.

Tonåringarna kan tänka sig alternativa drycker. Men dessa drycker måste vara accepterade. De måste vara "inne" och ingå i ungdomarnas umgängesvanor. En nyligen genomförd SIFO-undersökning har visat att läsk är en attraktiv och accepterad dryck. Läsk är helt enkelt det enda alternativet till alkoholdryckerna. Tre av fyra tonåringar som dricker alkohol kan personligen tänka sig att byta ut alkoholdryckerna mot läsk. Nio av tio ungdomar anser att läsk är den främsta alternativdrycken. Andra drycker fick betydligt lägre värden. Till det positiva med läsk skall vi dessutom notera att konsumtionen av läsk har ökat bland ungdomarna under 1978 och 1979. Alkoholpolitiskt har alltså läsk betydelse i den kampanj som vi i dag för.

Lättölsbeskattningen ingick inte i den beställning som statsrådet fick av

Måndagen den
14 april 1980

*Om läskedrycks-
beskattningen*

riksdagen, men både alkoholpolitiska nämnden, Brygginvest och andra instanser – inte minst Livsmedelsarbetareförbundet – har klart argumenterat för att lättölet bör komma med i sammanställningen.

Frågan om konkurrensjämligheten vill jag helt kortfattat beröra ytterligare. Under 1970-talet har konsumtionen av alkoholfria drycker, dvs. juice, saft, läsk och stilldrinor, ökat med 20 %. Det är i och för sig glädjande, men det är endast juice och i viss mån saft som verkligen har ökat. Konsumtionen av läsk har totalt sett minskat. Detta måste bero på beskattningen, för innehållsmässigt är ju dryckerna likartade. Vi bör även betänka att mineralvatten beskattas. Här föreligger inte konkurrens på lika villkor.

Jag har inte velat betona de alkoholpolitiska aspekterna i alltför hög grad, eftersom jag också velat föra in de näringspolitiska. Bryggeriernas överkapacitet beräknas i dag vara minst 30 %. Detta motsvarar i volym produktionen vid samtliga mindre bryggerier utanför storstadsområdena. Bryggerikrisen är delvis betingad av riksdagens beslut att förbjuda mellanölet. Samhället har således både ett moraliskt ansvar och ett sysselsättningsansvar, vilket Brygginvest också har påpekat. Samhället kan mildra krisen genom ett kombinerat alkoholpolitiskt och näringspolitiskt beslut om att slopa läsk- och lättölsskatterna. Det är här jag ställer min förhoppning till statsrådets medverkan.

Herr talman! Jag är inte minst med tanke på statsrådets korta svar medveten om att jag har argumenterat länge, men jag hoppas att jag har givit statsrådet ytterligare argument i den debatt som förhoppningsvis under våren skall utmynna i ett positivt beslut här i riksdagen. Jag anser att de fyra frågor jag har framställt i interpellationen är viktiga, och jag hoppas att jag kan få ett förtydligande svar från statsrådets sida.

Budgetministern INGEMAR MUNDEBO:

Herr talman! Jag är inte i behov av att replikera i egentlig mening, eftersom jag inte har så mycket att invända emot de synpunkter som Thure Jädestig framfört såväl i interpellationen som i sitt inlägg här. Dessa synpunkter kommer att ingå i den prövning som vi arbetar med.

Det är riktigt att jag har lämnat ett kort svar, och det beror delvis på min vana att inte i detalj redovisa någonting förrän en ingående prövning är färdig så att vi är helt på det klara med innehållet i ett kommande förslag. Men även om svaret är kort, så är det ju egentligen rätt innehållsrikt. Jag säger nämligen att prövningen görs just mot bakgrund av uttalandena i propositioner, utskottsbetänkanden och beslut i riksdagen. Det betyder att de här framkomna synpunkterna utgör underlag och är riktningsgivande för den prövning vi nu håller på med, och självfallet ingår som underlag också den framställning som vi alldeles nyligen har fått från socialstyrelsens nämnd för alkoholfrågor. Det betyder att prövningen omfattar inte enbart läskedrycker utan också lättöl. Mot bakgrund av vad riksdagen har uttalat finns det också skäl att under året i alla avseenden ompröva dryckesbeskattningen.

Även om jag i dag inte kan svara på detaljfrågor, menar jag att svaret i sak ger ett klart besked om målsättningen och viljeinriktningen när det gäller den

prövning som nu sker.

Jag kan inte heller ge något klart besked om när förslaget kommer. Thure Jadedstig undrar, om det kommer i vår eller i höst. Låt mig säga att en sak är alldeles klar: Förslaget kommer i år.

THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för de klargörande synpunkter som han framlade i sitt senaste inlägg. Därmed anser jag att jag fått tillfredsställande svar på mina frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 3 Om landets indelning i sjukvårdsregioner

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att besvara *Hans Alséns* (s) den 11 mars anmälda interpellation, 1979/80:162, och anförde:

Herr talman! Hans Alsén har frågat om jag avser att omedelbart uppta överläggningar med företrädare för Uppsala läns landsting och Akademiska sjukhusets direktion samt övriga berörda sjukvårdshuvudmän med anledning av den aviserade propositionen rörande landets indelning i sjukvårdsregioner.

Jag kan försäkra Hans Alsén att det är min bestämda avsikt att presentera en proposition om regionsjukvården, som så långt möjligt är förankrad hos sjukvårdshuvudmännen. Av denna anledning har jag också som ett led i beredningen haft en eller flera överläggningar med de huvudmän som är närmast berörda. Bl. a. har jag, som Hans Alsén själv har nämnt i sin fråga, haft en överläggning med företrädare för Uppsala läns landsting och Akademiska sjukhuset i Uppsala.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag vill först rikta ett tack till sjukvårdsministern för att hon har svarat på min interpellation.

Det har gått en dryg månad sedan interpellationen framställdes. Mot den bakgrunden, och framför allt mot bakgrund av att jag bedömer att frågan har stor betydelse, måste jag ärligt och uppriktigt säga att svaret knappast imponerar, varken till omfång eller till innehåll. Jag skall be att få förklara mig genom att kommentera det svar som har lämnats.

Statsrådet sade: "Jag kan försäkra Hans Alsén att det är min bestämda avsikt att presentera en proposition om regionsjukvården, som så långt möjligt är förankrad hos sjukvårdshuvudmännen." I och för sig är det väl så för en svensk riksdagsman, och för vilken svensk medborgare som helst, att han verkligen vill kunna ta en försäkran från ett statsråd på allvar. Tyvärr måste jag säga att detta inte alls är möjligt i det här fallet. Skälet härtill framgår, om man läser vidare. Det står nämligen så här: "Av denna anledning har jag också som ett led i beredningen haft en eller flera

Nr 119

Måndagen den
14 april 1980

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

överläggningar med de huvudmän som är närmast berörda. Bl. a. har jag, som Hans Alsén själv har nämnt i sin fråga, haft en överläggning med företrädare för Uppsala läns landsting och Akademiska sjukhuset i Uppsala.”

Jag tänkte ta fasta på vad som sägs om en överläggning med företrädare för Uppsala läns landsting och Akademiska sjukhuset i Uppsala, men vill först fråga: Vilka andra instanser har statsrådet haft överläggningar med? Den frågan vore det värdefullt att få svar på just av trovärdighetsskäl -- man skall ju kunna lita på vad ett statsråd säger.

Sedan vill jag kommentera det som sägs i interpellationssvaret. Statsrådet säger nämligen att jag i min interpellation har anfört att statsrådet haft en överläggning med företrädare för Uppsala läns landsting. Det är riktigt, men det egendomliga är att det var det som var skälet till att jag framställde min interpellation. Jag riktade interpellationen till statsrådet just med anledning av den överläggning som hade förevarit -- den överläggning som statsrådet hänvisar till hölls ju den 15 februari. Efter detta datum framställde jag alltså min interpellation. Därför är det, som jag ser det, på gränsen till oförsämndhet att i interpellationssvaret hänvisa till en överläggning som i sig har varit utgångspunkten för interpellationen och mena att interpellanten skulle se den överläggningen som ett verkligt bevis på statsrådets avsikt att överlägga och att ta intryck av sjukvårdshuvudmännens synpunkter i den här frågan. Jag måste säga att det är ett mycket egendomligt resonemang.

Vidare säger statsrådet i det här, som jag upplever det, mycket egendomliga interpellationssvaret, att det förslag som så småningom skall presenteras i form av en proposition skall förankras hos sjukvårdshuvudmännen. Jag har från skilda håll fått den mycket bestämda uppfattningen relaterad, när det gäller innehållet i de överläggningar som förekom den 15 februari, att de deltagande representanterna för landstinget och Akademiska sjukhuset i mycket liten utsträckning upplevde dessa överläggningar så, att avsikten var att ta intryck av synpunkter som framfördes. De upplevde dem snarare så, att statsrådet avsåg att delge vederbörande vad statsrådet ämnade föreslå i sin proposition, som ju enligt den propositionsförteckning som riksdagen fått var avsedd att läggas på riksdagens bord den 23 mars. Enligt förteckningen anmäldes propositionen den 23 mars. Mot den bakgrunden framhåller jag i min interpellation:

”De närvarande representanterna från landstinget och sjukhuset” -- Akademiska sjukhuset alltså -- ”hade starka invändningar mot förslaget i fråga, som i avgörande delar avvek från såväl regionsjukvårdsutredningens betänkande som Landstingsförbundets och Uppsala läns landstings yttrande över betänkandet.”

Min interpellation är följaktligen en reaktion på den här överläggningen och på det som då delgavs -- jag tycker att det är en adekvat beskrivning av vad som skedde -- representanterna för landstinget och Akademiska sjukhuset. Interpellationen är klart grundad på en uppfattning som finns hos samtliga företrädare för partierna i Uppsala läns landsting, nämligen att man upplever beredningen av den här propositionen om regionsjukvården som

mycket otillfredsställande.

I interpellationssvaret tas frågan upp om samråd och överläggningar mellan socialdepartementet och berörda sjukvårdshuvudmän. Det är det primära resonemanget. Den fråga jag ställt berör också detta. Men det är självfallet bara ett led i hela det här komplexet. Indirekt berör detta givetvis det materiella innehållet i det förslag som rör den kommande sjukvårdsindelningen. Jag vill alltså slå fast att förslaget till regionsjukvårdsutredningen bör vara ett resultat av kommunikationer, reella diskussioner och överläggningar, mellan socialdepartementet och berörda landstings företrädare.

I sakfrågan vad gäller det direkta indelandet av landet i sjukvårdsregioner – jag kommer inte att gå närmare in på denna fråga, men i egenskap av riksdagsman vill jag ändå göra den markeringen – tycker jag att det känns angeläget att anmäla en viss förvåning när det gäller planerna på en större förändring av sjukvårdsregionsindelningen. Jag gör det framför allt mot bakgrund av det mycket svåra ekonomiska läge som vi ju vet att samhället i skilda avscenden befinner sig i. En radikal förändring måste innebära, som jag ser det, betydande ekonomiska påfrestningar såväl centralt som regionalt på landstingen och också väsentlig kapitalförstörelse. Jag undrar: Kan det vara möjligt att vi har råd med detta?

När det gäller eventuella förändringar är det helt nödvändigt att man på något sätt löser Umeås speciella problem, men i övrigt tycker jag att man skall vara mycket försiktig. – Detta om den direkta sakfrågan.

Sedan tillbaka till formerna för överläggningar. Jag vill gärna upprepa det jag har citerat i interpellationen, alltså yttrandet från Landstingsförbundets styrelse över betänkandet: "Enligt styrelsens mening bör särskilda överläggningar snarast tas upp mellan staten och berörda huvudmän för att få till stånd en samförstånds lösning." "Snarast", sade alltså Landstingsförbundet. Man lämnade sitt yttrande den 27 september 1979. Det var alltså i februari månad 1980 som departementet och det ansvariga statsrådet fann anledning att över huvud taget ta upp resonemang om dessa frågor och göra det från den utgångspunkt som jag pekade på och i en redogörelse som närmast kan ses som ett referat av en i stort sett färdig proposition. Det är mycket anmärkningsvärt.

Jag skulle gärna vilja fråga statsrådet: Vilket innehåll vill statsrådet se i sådana här överläggningar? Bör det inte vara en verklig dialog, ett givande och tagande av synpunkter i sådana här sammanhang, där ju ändå landstingen har ett så klart ekonomiskt och sjukvårdspolitiskt ansvar? Jag skulle sätta värde på att få ett så rakt och klart svar som möjligt.

Jag vet att man, efter det att den här överläggningen hölls den 15 februari och min interpellation framställdes, över huvud taget inte haft något umgänge med representanter för vare sig landstinget i Uppsala län eller Akademiska sjukhuset. Jag tror inte heller att man i någon väsentlig utsträckning haft sådant umgänge med andra landsting – i varje fall inte med det landsting som sjukvårdsministern själv kommer ifrån.

Däremot skrev Uppsala läns landsting till statsrådet den 11 mars – samma dag som min interpellation lämnades. Jag skall be att få citera ur det brevet.

Nr 119

Måndagen den
14 april 1980

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

Måndagen den
14 april 1980

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

som slutar så här:

”Mot bakgrund av detta vill vi därför än en gång hemställa om att departementet ger de berörda landstingen möjlighet att nära följa arbetet med utformningen av propositionen. Vi är alltså beredda att med kort varsel delta i diskussioner med departementet och övriga landsting vid den fortsatta beredningen av propositionen och hemställer att departementet ger oss möjlighet att göra detta.

För Uppsala läns landstings förvaltningsutskott
Gunnar Hofring
Ordförande”

Man har inte hört någonting i anledning av detta brev. Skulle det inte ha varit värdefullt om departementet hade tagit upp överläggningar med landstingen och fått del av deras synpunkter? Landstingets företrädare säger ju – och det står alla partier bakom – att man är beredd att med kort varsel ta upp dessa diskussioner. Dessa diskussioner gäller naturligtvis också Akademiska sjukhusets företrädare som, i varje fall som jag ser det, sitter inne med viktiga saksynpunkter i detta sammanhang.

Nu vet jag – jag har fått besked om det de senaste dagarna – att departementet har kallat Uppsala läns landstings företrädare till en överläggning den 29 april. Jag skulle vilja fråga statsrådet: Vad får man sig till livs vid det tillfället? Såvitt jag förstår är det så, när propositionens avlämnande nu har förskjutits i tiden, att det måste vara mycket få dagar kvar till dess att propositionen skall läggas fram för riksdagen. Vi här i riksdagen har tyvärr inte nått av något besked om vilken dag man planerar att lägga fram propositionen, men vi vet när riksmötet skall avslutas och vilka regler som gäller i dessa sammanhang. Av det drar jag slutsatsen att det bara är få dagar kvar till dess att propositionen skall läggas fram.

Då undrar jag: Finns det verkligen några möjligheter att på den korta tiden få till stånd meningsfulla överläggningar och ta hänsyn till landstingens och sjukvårdshuvudmännens frågor eller synpunkter i de här sammanhangen? Jag tycker att man återigen har missat möjligheten att ta vara på sakkunskapen hos företrädarna för svensk sjukvård genom att inte höra deras uppfattning. Detta tycker jag verkligen är besvärande – jag skulle t. o. m. vilja säga beklämmande.

Det blev ett något långt anförande, herr talman, men interpellationssvaret var av den karaktären att jag måste utveckla sådana här synpunkter.

Låt mig till slut peka på ytterligare ett brev i den här frågan som har gått till departementet. Det är från regionsjukvårdsnämnden i Uppsala sjukvårdsregion. Där finns ju representanter för de berörda landstingen i regionen, och dessutom – det finns anledning att särskilt påpeka det – finns en representant med från socialdepartementet. I en skrivelse, daterad den 11 mars, som jag skall citera ur, sågs följande:

”Regionsjukvårdsutredningen har föreslagit en förändrad indelning av landets sjukvårdsregioner, vilket skulle medföra ett splittrande av den nuvarande Uppsalaregionen och ett sammanförande av de södra delarna av regionen med en starkt förminskad Örebroregion. Om detta genomfördes

skulle det komma att innebära att Uppsalaregionen innefattade två regionsjukhus, UAS och RSÖ, i en region med ett befolkningsunderlag i stort sett motsvarande nuvarande Uppsalaregionen med bara ett regionsjukhus, UAS.

Regionsjukvårdsnämnden vill påpeka att detta får stora ekonomiska konsekvenser för de i regionen ingående landstingen med hänsyn till gjorda investeringar och ingångna avtal. Nämnden förutsätter därför att man från regeringens sida medverkar till en lösning av de ekonomiska konsekvenserna av ett genomförande av förslaget innan proposition i ärendet förelägges riksdagen. En förändring skulle också komma att innebära att ett väl fungerande sjukvårdssamarbete bröts. Av geografiska och kommunikationstekniska skäl skulle man också komma att få påtagligt negativa effekter för invånarna i Jämtlands län.

Det är regionsjukvårdsnämndens förhoppning att Socialdepartementet vid sitt utarbetande av den slutgiltiga propositionen till Riksdagen tar största möjliga hänsyn till de synpunkter som framförts från representanterna för de olika landstingen i Uppsalaregionen och att man speciellt beaktar behovet av ett tillräckligt stort befolkningsunderlag för Uppsalaregionen om den komme att innefatta två regionsjukhus.”

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Kan regionsjukvårdsnämndens förhoppningar och önskemål komma att tillgodoses i den proposition som snart kommer att nå riksdagen?

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Avsikten var att propositionen om regionsjukvården skulle lämnas till riksdagen den 23 mars, men efter de överläggningar som vi har haft med berörda landsting insåg vi på departementet att detta inte var möjligt. Det fordrades ytterligare arbete med propositionen.

Vi har haft överläggningar med landstingen i Uppsala län, Örebro län, Värmlands län, Södermanlands län och Jämtlands län i de här frågorna, och vi kommer att upprepa överläggningarna med dessa landsting sedan vi ytterligare arbetat med förberedelserna för propositionen. Dessutom kommer vi att ha överläggningar med Göteborg, som också berörs av förändringarna här.

Det är alldeles självklart att den här propositionen i mycket hög grad måste basera sig på de kommunikationer som förekommer mellan socialdepartementet och de berörda landstingen; det är helt nödvändigt. Vilket innehåll propositionen får kan jag därför inte säga i dag. Vi fortsätter att arbeta med denna ganska besvärliga materia – vilket jag kan försäkra att den är. Även om vi inte under den senaste månaden har haft några överläggningar med företrädare för landstinget, innebär det naturligtvis inte att vi inte har arbetat på departementet med propositionen. Jag vet också att det förekommit överläggningar mellan representanter för Uppsala läns landsting och Örebro läns landsting, och de överläggningarna kan också bli vägledande för det fortsatta arbetet med den här propositionen.

Vi befinner oss här i landet i ett svårt ekonomiskt läge. Det är därför enligt

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

min uppfattning inte rimligt att genom en proposition om regionsjukvården vidta förändringar som skulle innebära ytterligare påfrestningar på det ekonomiska läget. Vi måste ta till vara de resurser vi har och inte rasera på ett ställe för att bygga upp motsvarande på ett annat. Det är inte förenligt med den situation, som vi befinner oss i nu.

Ursprunget till utredningen om regionsjukvården och den aviserade propositionen var situationen för Umeå regionsjukhus. Hans Alsén säger att man skall förändra för Umeå och sedan vara mycket försiktig. Om det vore så enkelt, skulle jag tycka att det vore väldigt bra. Men för att förbättra situationen för Umeå måste man tillföra befolkningsunderlag på något sätt, och det påverkar de övriga landstingen. Jag delar personligen Hans Alséns uppfattning att de åtgärder som skall vidtas skall vara så små som möjligt. Det är med den målsättningen jag arbetar.

Jag kommer självfallet också att ta största möjliga hänsyn till regionsjukvårdsnämndens skrivelse och till alla övriga skrivelser som kommit in till departementet i den här frågan.

Avsikten är att propositionen skall överlämnas till riksdagen under våren, om det är möjligt. Kan vi inte hitta en framkomlig väg, får vi tyvärr kanske skjuta ytterligare på propositionen.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Det blev, om jag får uttrycka mig så, en smula bättring i det andra anförandet av statsrådet, och det hälsar jag med tillfredsställelse. Min kritiska inställning till statsrådets och departementets sätt att hantera överläggningarna med berörda landsting står emellertid kvar oförändrad. Det lämnar verkligen mycket övrigt att önska. Det som statsrådet i sitt andra inlägg pekar på verifierar min uppfattning. Efter överläggningarna med landstingets företrädare i februari fick man lov att skjuta på propositionsavlämnandet. Det vittnar om en minst sagt dålig planering att man inte förlägger överläggningar som kan föranleda förändringar till en sådan tidpunkt att de på ett meningsfullt sätt kan påverka beslutet utan att man behöver ändra på den tidsplan som redovisats för riksdagen. Det får väl ändå inte vara så, fru statsråd, att det som departementet meddelar riksdagen beträffande planerade propositioner icke är förankrat i verkligheten. Om det förhåller sig på det sättet är det ju allvarligt.

Så upprepa då statsrådet att det varit överläggningar med representanter för Uppsala läns landsting. Det konstaterade jag också, och det var med den utgångspunkten som min allvarligaste kritik riktades. De överläggningarna hölls innan min interpellation skrevs och innan de här olika propäerna kom från Uppsala läns landsting i form av den skrivelse jag tidigare citerat och i form av skrivelsen från regionsjukvårdsnämnden. Sedan dess har inga överläggningar hållits. Men nu säger statsrådet – och det tar jag fasta på och hälsar som mycket positivt – att propositionens innehåll självfallet skall baseras på överläggningar med berörda sjukvårdshuvudmän. Det tycker jag är en riktig inställning, men då hoppas jag också att hanteringen i fortsättningen blir bättre och ur landstingens synpunkt anständigare och

därmed också resultatbringande vad det gäller propositionens innehåll.

Jag tycker att det är en klok inställning som statsrådet Holm har när hon säger att om vi inte klarar det här på ett riktigt och rimligt sätt under våren, så får vi skjuta på propositionsavlämnandet. Jag tror att det av många skäl vore klokt att ha en sådan inriktning. Det är först då som man enligt min mening får verkliga möjligheter till ordentliga – jag stryker under *ordentliga* – överläggningar med berörda landsting.

Det är också angeläget för mig att notera att statsrådet, som är ansvarig för sjukvårdsfrågorna, säger att det ekonomiska läget ger anledning till att inte vidta allför omfattande förändringar, som skulle medföra ökade kostnader för olika ansvariga – såväl statsmakt som regionalt ansvariga, i det här fallet landstingen. Det är viktigt att den uppfattningen finns.

Vad sedan gäller mitt uttalande att det är Umeås problem som i första hand måste beaktas – och det tycker jag är självklart även i en ekonomiskt besvärlig situation – så vet jag efter resonemang med representanter för olika landsting, framför allt mitt eget landsting, att man där har många konstruktiva förslag som skulle kunna medföra att Umeås problem kunde avhjälpas utan alltför stora kostnader. Det är därför som jag så entusiastiskt stryker under det angelägna i dessa meningsfulla överläggningar med landstingen.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Det ursprungliga förslag som vi presenterade sammanföll i stora delar med Landstingsförbundets yttrande över regionsjukvårdsutredningen. Att detta sedan uppenbarligen inte var i överensstämmelse med de enskilda landstingens önskemål på den här punkten är ju en helt annan sak.

Det är efter intryck av överläggningarna som vi alltså kommer att ta nya initiativ till överläggningar – till dess att vi når samstämmighet med landstingen. Det finns absolut ingen anledning för mig och för socialdepartementet att forcera fram en proposition som inte står i överensstämmelse med landstingens önskemål, det kan jag försäkra Hans Alsén.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Den syndare som sig tillrättaför skall hälsas välkommen i olika sammanhang – och i det här fallet tycker jag det är fråga om försyndelser. Men tydligen är man beredd att rätta till dem och ta den tid i anspråk som krävs för en god produkt – med andra ord en god proposition, som tillgodoser de olika önskemål som finns på detta område. Det gäller inte minst önskemålen hos sjukvårdshuvudmännen, som ju arbetar nära de sjukvårdsbehövande och känner de problem och de kostnader som är förknippade med en sådan här verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 119

Måndagen den
14 april 1980

Om landets indelning i sjukvårdsregioner

Måndagen den
14 april 1980

*Om sjukpenning-
placeringen vid
vidareutbildning*

Socialministern KARIN SÖDER erhöll ordet för att besvara *Bonnie Bernströms* (fp) den 19 mars anmälda interpellation. 1979/80:167, och anförde:

Herr talman! Bonnie Bernström har – mot bakgrund av några redovisade tillämpningsfall avseende rätten att behålla oförändrad sjukpenninggrundande inkomst under vidareutbildning – frågat mig om jag anser att de riktlinjer, som ligger till grund för bedömning av vad som är att anse som vidareutbildning inom eget yrkesområde, är tillräckligt klargörande för att den försäkrade skall veta under vilka villkor han eller hon påbörjar en utbildning, som vederbörande anser vara vidareutbildning inom eget yrkesområde.

Beslut i enskilda försäkringsärenden fattas av försäkringskassorna och kan överprövas av försäkringsrätt och försäkringsöverdomstol. Domarna i främst försäkringsöverdomstolen är avgörande för den närmare lagtillämpningen. Vidare ankommer det på riksförsäkringsverket att ge ut de närmare föreskrifter som behövs för försäkringskassornas tillämpning av försäkringen. Verket har sedan den 1 januari 1979 också en särskild ombudsenhet som bevakar rättspraxis inom socialförsäkringsområdet.

Frågan om den försäkrade kan få tillräckligt klargörande besked angående sina sjukförsäkringsförmåner under viss utbildning är alltså beroende av i vilken utsträckning motsvarande situation har prövats tidigare. Detta gäller i princip inom hela socialförsäkringsområdet.

Sjukpenningen från den allmänna försäkringen är avsedd att ge kompensation för den försäkrades inkomstbortfall på grund av sjukdom. Den sjukpenninggrundande inkomsten skall omprövas när den försäkrades inkomstförhållanden ändras. Inkomständringen som beräknas bestå under högst sex månader leder vanligen inte till sådan omprövning.

Enligt de bestämmelser i lagen om allmän försäkring som gäller sedan den 1 juli 1979 skall fastställd sjukpenninggrundande inkomst inte heller ändras under tid då den försäkrade bedriver studier för vilka han uppbär särskilt vuxenstudiestöd enligt studiestödslagen eller utbildningsbidrag för doktorander. Detsamma gäller för den som undergår arbetsprövning eller yrkesutbildning vid arbetsmarknadsinstitut eller eljest genomgår yrkesutbildning efter förmedling av en arbetsmarknadsmyndighet.

Utöver dessa lagregler har utbildats praxis som innebär att försäkrad i vissa fall får behålla sin sjukpenninggrundande inkomst vid längre studier än sex månader. Det gäller vid tjänstledighet för studier inom eget yrkesområde oberoende av studiernas längd och om ersättning utgår från arbetsgivaren. Även försäkrad som slutar sin anställning för att studera inom eget yrkesområde får behålla sin tidigare sjukpenninggrundande inkomst, dock under högst ett år. Övriga försäkrade blir vid studier som beräknas pågå under längre tid än sex månader försäkrade för enbart sjukvårdsförmåner. Ändringen av den sjukpenninggrundande inkomsten sker 30 dagar efter det att försäkringskassan fått kännedom om inkomstförändringen.

I detta sammanhang vill jag nämna att studerande som uppbär studiemedel, vuxenstudiebidrag eller utbildningsbidrag vanligen får behålla sin ersättning även vid sjukdom under studietiden.

Jag vill tillägga att i direktiven för den arbetande studiestödsutredningen ingår att belysa frågan om de studerandes försäkringskydd under och i anslutning till studietiden.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret. Jag har frågat socialministern om hon anser att de riktlinjer som ligger till grund för bedömning av vad som är att anse som vidareutbildning inom eget yrkesområde i försäkringslagens mening är tillräckligt klargörande för att den enskilde skall känna till sina rättigheter. Jag upprepar min fråga här, för jag kan tyvärr inte säga att det långa svar som socialministern har givit mig har handlat om det här problemet.

I synnerhet för kvinnor som skall ha barn kan en nedflyttning i sjukpenningklass betyda tusentals kronor i förlust. När riksförsäkringsverket 1972 skrev sina riktlinjer för bedömningar i den här frågan hävdade man att större hänsyn skulle tas till kvinnliga försäkringstagare just av dessa skäl. Och det är säkert ingen tillfällighet att det slumpmässigt utvalda material jag har haft tillgång till från försäkringsöverdomstolen i de flesta fall har handlat om kvinnor.

Det fall som har fått mig att börja titta närmare på de riktlinjer som gäller är just en flicka som studerar på journalisthögskolan och som skall ha barn och har blivit nedflyttad i sjukpenningklass. Det är också ett av de fall som jag har nämnt i min interpellation och som socialministern borde ha berört. Försäkringskassan har här först gjort bedömningen att utbildningen skall anses som vidareutbildning inom eget yrkesområde, och sedan har man ändrat sitt beslut.

Att den som är radiotekniker på Sveriges Radio uppfattar journalistutbildningen som en utbildning inom eget yrkesområde är inte alls konstigt, eftersom både radioutredningen och Sveriges Lokalradio anser att radioteknikers och producenters arbete skall vara integrerat. Att dessutom behoven av kunskaper inom resp. yrkesområde ökar markeras främst genom att Dramatiska institutets tvååriga radiolinje ger eleverna kompetens för både producent- och teknikerfunktionerna i radioverksamheten. Den som tar tjänstledigt för att som tekniker vidareutbilda sig på producentsidan i syfte att bli en bättre tekniker tror naturligtvis mot bakgrund av detta att denna vidareutbildning också i försäkringslagens mening skall betraktas som utbildning inom eget yrkesområde, i synnerhet mot bakgrund av att ett sjukvårdsbiträde får behålla sin sjukpenning under utbildning till arbetsterapeut, en kontorist under utbildning till programmerare osv.

Vid de kontakter jag har haft med lokala försäkringskassor har man hävdat en tumregel: utbildningen faller utanför eget yrkesområde, om man utbildar sig från att handlägga en fråga till att bli ansvarig för den. Den riktlinjen strider dock mot praxis, eftersom försäkringsdomstolen har låtit en

Måndagen den
14 april 1980

*Om sjukpenning-
placeringen vid
vidareutbildning*

dagamma behålla sin sjukpenning under sin utbildning på förskoleseminariet, som ju ger kompetens för att bli föreståndare för ett helt daghem. Det är ytterligare ett exempel på oklarheter i tillämpningen.

Det är svårt eller omöjligt för försäkringskassorna att ge fullständiga besked i varje enskilt fall. Men det finns trots allt riktlinjer vilkas tillämpning kan diskuteras av oss politiker. För de enskilda försäkringskassorna är det omöjligt att följa utvecklingen på arbetsmarknaden, men Karin Söder borde här ha redogjort för de riktlinjer som används för att avgöra vad som faller inom eget yrkesområde, i stället för att i svaret ta upp annat som inte har med min fråga att göra. Karin Söder måste också kunna ge ett omdöme om klarheten i riktlinjerna. Om socialministern anser att det fungerar bra, låt oss då diskutera frågan med den utgångspunkten. Om socialministern anser att det fungerar dåligt, gör då någonting åt det!

Socialministern har i sista stycket i svaret hänvisat till att man i studiestödsutredningen skall belysa de studerandes försäkringsskydd. Då undrar jag, för att få någon vägledning i den fråga som jag har ställt här: Betyder detta att man också skall titta på vilken utbildning som faller inom eget yrkesområde?

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Det blir en fråga om bedömning att avgöra vad som är att betrakta som vidareutbildning inom eget yrkesområde – med de många gränsfall som vi där kan se och som Bonnie Bernström gav exempel på. Och när det gäller bedömningsfrågor är det nödvändigt att styrningen sker inom de tillämpande myndigheterna. Det som är aktuellt just nu gäller riksförsäkringsverket, och tillämpningen av riksförsäkringsverkets riktlinjer när det gäller vidareutbildning inom eget yrkesområde har blivit alltmer generös.

Men jag vill gärna hålla med Bonnie Bernström om att det är mycket olyckligt om man – som i det fall som Bonnie Bernström relaterade – får en felaktig upplysning om vad som blir de ekonomiska förutsättningarna för en utbildning som man redan har startat. Därför är det en självklarhet att vi måste arbeta så att man begränsar de här oklarheterna.

För det första måste naturligtvis de informationer som lämnas från försäkringskassan till den som ställer en fråga vara så fullödiga som möjligt. För det andra måste den som ställer en fråga till försäkringskassan också i sin tur ge så bred upplysning om de förhållanden som utgör förutsättningarna att man kan bringa klarhet i vad situationen gäller.

Det finns stora variationer i utbildningssituationen, och skulle vi gå ut och ge mycket detaljerade riktlinjer i detta avseende tror jag att det snarast skulle bli till förfång för dem som ändå inte kommer att innefattas av de detaljerade riktlinjerna. Min uppfattning är i stället den att man skall ha generösa regler för vad som är att betrakta som eget yrkesområde. Det är väl närmast självklart att en utbildning för befordran inom eget yrke skall betraktas som ett mycket positivt inslag i utbildningssituationen.

F. ö. vill vi genom studiestödsutredningens arbete få just den här frågan om de studerandes försäkringsskydd belyst i alla avseenden. Jag förutsätter

att man i detta utredningsarbete också tar in sådana saker som frågor om vilken typ av utbildning som skall räknas med när det gäller berättigande till studiestöd för de kategorier som vi nu talar om.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det finns alltså vissa riktlinjer i dag, som man använder när man skall bedöma om en utbildning faller inom eget yrkesområde. Och man måste ha tumregler. Annars kan inte de enskilda försäkringskassorna klara något ärende alls. Bl. a. finns den regeln att en lärare som undervisar i ett ämne men inte har utbildning som ger behörighet och som sedan vidareutbildar sig för att få behörighet får behålla sin sjukpenning.

Nu har socialministern gett en annan riktlinje, som jag tycker var mycket positiv, nämligen att man skall vara generös vid tillämpningen av reglerna för sjukpenningplacering vad gäller utbildning för befordran inom ett företag. Det är också ett urvalskriterium, som man kan ge försäkringstagaren upplysning om.

Socialministern hänvisar till att försäkringskassorna måste kunna informera försäkringstagarna, och det måste de förvisso kunna göra, men försäkringskassorna måste då få information någonstans ifrån om hur de skall informera och vad de skall informera om. Därför menar jag att man måste göra riktlinjerna bättre, för att försäkringskassorna i sin tur skall kunna ge en bättre information till försäkringstagarna. Men vi har här fått ytterligare en grund att stå på, och det är jag tacksam för.

Socialministern KARIN SÖDER:

Herr talman! Jag vill understryka att praxis i vårt land när det gäller tillämpningen av de lagar som vi stiftar här i riksdagen är att de egentligen inte får sin slutliga utformning förrän man har prövat olika mål, som blir avgörande för handläggningen i försäkringskassorna utöver de allmänna riktlinjer som är givna. Ju fler sådana ärenden som blir prövade, desto större blir också möjligheterna för försäkringskassorna att göra sina bedömningar.

Jag vill också understryka vad jag har sagt i mitt interpellationssvar, om att riksförsäkringsverket också har den här frågan under ständig prövning för att bringa så stor klarhet som det någonsin är möjligt i de enskilda fallen, så att ingen skall behöva sväva i tvivelsmål om vilka rättigheter man har.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag är ganska nöjd med vad socialministern nu har sagt. Det första svaret gav mig inte något vidare besked, men nu tycker jag att det börjar ordna upp sig.

Socialministern hänvisar till att man skall se generöst på befordran inom företaget; det strider visserligen mot den praxis som försäkringskassorna har tillämpat ute på fältet. Jag utgår emellertid från att riksförsäkringsverket nu

Nr 119

**Måndagen den
14 april 1980**

*Om sjukpenning-
placeringen vid
vidareutbildning*

Nr 119

Måndagen den
14 april 1980

*Om sjukpenning-
placeringen vid
vidareutbildning*

tar fasta på vad socialministern har sagt och sänder ut information om det till försäkringskassorna.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1979/80:158 till utbildningsutskottet
1979/80:162 till jordbruksutskottet
1979/80:166 till trafikutskottet

§ 6 Föredrogs och hänvisades
Motion
1979/80:1963 till kulturutskottet

§ 7 Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1979/80:44
Skatteutskottets betänkande 1979/80:39
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1979/80:14 och 15
Socialutskottets betänkanden 1979/80:33 och 34
Kulturutskottets betänkanden 1979/80:25 och 27
Näringsutskottets betänkande 1979/80:36
Civilutskottets betänkanden 1979/80:22–24

§ 8 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningarna 1979/80:177 och 178

§ 9 Kammarerna åtskildes kl. 11.58.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert